

Загальноєвропейський порядок вирішення дрібних спорів можна визначити як урегульоване положеннями європейського законодавства спрощення провадження з розгляду й вирішення цивільних і комерційних справах транскордонного характеру, загальна вартість вимог в яких не перевищує встановленої законом межі, рішення якого не вимагає додаткових процедур визнання та може бути виконано в будь-якій державі – члені ЄС.

Порядок видачі Європейського виконавчого листа щодо незаперечних вимог можна визначити як урегульоване положеннями європейського законодавства провадження з сертифікації судових рішень у цивільних і комерційних справах транскордонного характеру, предметом яких є вимоги безспірного або незаперечного характеру, що не потребує додаткових процедур визнання та підлягає виконанню в будь-якій державі – члені ЄС. Порядок забезпечення позовних вимог шляхом видачі Європейського наказу про забезпечення грошових коштів на банківських рахунках є одним з проваджень цивільного процесу ЄС, що регулює відносини з забезпечення реального виконання судового рішення шляхом накладення заборони на зняття або переведення грошових коштів на банківських рахунках боржника і застосовується у справах транскордонного характеру. [5]

Розгляд цивільних і комерційних справ транскордонного характеру забезпечується за допомогою розгалуженої системи альтернативних способів вирішення спорів, а також онлайн способів вирішення спорів. Допоміжними інститутами цивільного процесу ЄС є: х інститут надання правової допомоги в транскордонних справах; х вручення судових та позасудових документів; х отримання доказів. За їх допомогою забезпечується системність і комплексність цивільного процесу ЄС як єдиної альтернативної національному форми судового захисту прав учасників транскордонних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних справах або комерційних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_890.
2. Комаров В. В. Цивільний процес у глобальному контексті / В. В. Комаров // Право України. – 2011. – № 10. – С. 29.
3. Цірат Г. А. Досвід міжнародно-правової уніфікації в сфері міжнародного цивільного процесу. Гаазькі конвенції / Г. А. Цірат // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2011. – № 2 (21). – С. 175–181. – С. 176; Попко В. В. Уніфікація норм міжнародного приватного права в рамках Гаазької конференції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В. В. Попко ; КНУ ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2006. – 18 с
4. І. О. ІЗАРОВА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ /Монографія/Київ,2015
5. Ізарова І. О. Зближення та гармонізація як основні тенденції розвитку цивільного процесуального права / І. О. Ізарова // Часопис Київського університету права : укр. наук.-теор. часопис. – 2014. – № 2. – С. 182–187.

М. О. Німак
к.ю.н., асистент кафедри ЦПП

ЗАХИСТ НОТАРІУСОМ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ОСІБ

Реформа нотаріату, яка триває уже понад десять років, дала чимало позитивних результатів. Зокрема, перелік нотаріальних дій доповнено новими діями; а також відбулося суттєве розширення компетенції нотаріусів у сфері захисту прав та інтересів громадян та юридичних осіб, а саме нотаріуси стали ще й державними реєстраторами, суб'єктами первинного фінансового моніторингу тощо.

Можливість вирішення нотаріусом багатьох цивільних справ значно знижує кількість спорів, які розглядаються в судовому порядку, що сприяє розвантаженню судів, та й звернення до нотаріуса для громадян є доступнішим, ніж звернення до суду.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про нотаріат» від 02 вересня 1993 року захист прав та інтересів осіб є одним із основних завдань нотаріуса [1].

Захист нотаріусом прав та інтересів громадян полягає у тому, що ця посадова особа при вчиненні нотаріальної дії безпосередньо роз'яснює громадянам їх права та обов'язки, наслідки

вчинюваних дій, і тільки тоді, якщо сторони усвідомлюють і розуміють значення своїх дій, вчиняє ту чи іншу нотаріальну дію. При цьому нотаріус є неупередженим і одночасно захищає права та інтереси обох сторін правочину, який посвідчує нотаріально. Навіть, якщо нотаріально посвідчується односторонній правочин, то нотаріус слідкує аби його посвідчення не порушило прав інших осіб, яких він може стосуватися.

Сутність нотаріальної діяльності як гарантії дотримання і захисту прав клієнтів дає нотаріусу ймовірність не стати залежним від тиску, волі або бажання заінтересованої особи. Вчиняючи кожну нотаріальну дію, нотаріус дотримується тільки діючого законодавства, самостійно приймаючи рішення, захищаючи інтереси кожної особи, яка звернулася до нього за захистом свого права [2, с. 181].

Особливе значення для захисту прав та інтересів також має і сам документ, що нотаріально посвідчується, – нотаріальний акт. Такий документ має доказову силу і не потребує додаткового підтвердження. Він друкується на бланках, що є документами суворої звітності, мають кілька ступенів захисту та відповідні ідентифікуючі серію та номер. Відомості про отримання, витрачання, зіпсуття чи анулювання бланків вносяться до відповідного електронного реєстру, доступ до якого мають нотаріуси та Міністерство юстиції України з метою контролю за своєчасністю внесення цих відомостей. Усе це є додатковим захистом прав та інтересів громадян.

Нотаріальні акти полегшують процес доказування, оскільки, по-перше, дозволяють суду виявити справжню волю сторін, по-друге, є менш спростовними, ніж документи в простій письмовій формі. Задля справедливості необхідно зазначити, що чинне процесуальне законодавство України не дає переваг ніяким доказам, проте нотаріальні документи мають певні особливості. Вони об'єктивно викликають довіру в суду, оскільки видані незалежною, компетентною особою, не зацікавленою в результаті спору. І якщо можна заперечувати факти, підтверджені показаннями одних свідків за допомогою показань інших, то зміст більшості нотаріально оформлених документів можна оспорювати лише шляхом пред'явлення відповідного позову, наприклад, про визнання недійсним заповіту, свідоцтва, договору тощо [3, с. 45].

Інколи цей документ має силу виконавчого. Так, нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що засвідчують безспірність заборгованості (ст. ст. 87 – 88 Закону України «Про нотаріат» від 02 вересня 1993 року [1]).

Неможна однозначно стверджувати, що нотаріус має справу тільки із безспірними справами. Однозначним є те, що нотаріус може вчинити нотаріальну дію, а саме посвідчити правочин, тільки в тому випадку, якщо відсутній спір про право. Проте, часто до нотаріуса звертаються особи, між якими є спір, і нотаріус намагається вирішити цей спір за допомогою роз'яснення, переконання і пропозиції вчинити ту чи іншу нотаріальну дію, яка буде вигідною для обох сторін.

Як справедливо зауважує Н. Василина, професійною особою, метою діяльності якої є спрямування намірів сторін саме на досягнення домовленостей, компромісу щодо всіх істотних умов правовідносин, може бути як медіатор, так і суддя або нотаріус [4, с. 7].

Додатковою гарантією ефективного захисту нотаріусом прав та інтересів осіб є велика відповідальність, що покладається на нотаріусів законодавцем при вчиненні нотаріальних та інших дій, а також достатній контроль за їх професійною діяльністю, що здійснюється Міністерством юстиції України, Нотаріальною Палатою України, податковими органами, а зрештою і судами – у тих випадках, коли при розгляді справи суд виявляє протиправні дії нотаріуса або коли особа в судовому порядку оскаржує дії нотаріуса, тощо.

Ще однією гарантією ефективного захисту є норма про те, що нотаріуси несуть відповідальність за шкоду, заподіяну особі своїми незаконними діями чи недбалістю у повному обсязі (ст. 27 Закону України «Про нотаріат» [1]).

Важливе значення для захисту прав та інтересів осіб має покладення на нотаріусів повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, що звело до мінімуму проміжок часу між нотаріальним посвідченням правочину та державної реєстрацією того речового права, яке виникло на підставі цього правочину.

Таким чином, на сьогодні нотаріуси є тими суб'єктами, що ефективно здійснюють захист прав та інтересів осіб, забезпечують реалізацію їх свобод. Проте на цьому реформа не завершилась і законодавець має ще багато задумів щодо удосконалення як діяльності нотаріату в цілому, так і механізму захисту прав громадян зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про нотаріат : Закон України від 02 вересня 1993 р. №3425-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.

2. Сабитова А.А., Жалмагамбет Е.Н. Нотариат как орган по защите прав участников договорных отношений. *Международное партнерство в образовании и науке: глобальные вызовы современности*: сборник докл. междунар. науч. конгресса (10-15 сентября 2019 г.): в 3 частях. Усть-Каменогорск, 2019. Ч. 1. С. 179–185.

3. Карнаух Т. М. Нотаріат як інститут превентивного правосуддя в Україні. *Актуальні проблеми цивільного права та процесу*: матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. пам'яті Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2011 р.). Одеса: Фенікс, 2011. С. 42–46.

4. Василина Н. Врегулювання спору за участю нотаріуса. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №3. С. 6–9.

І. М. Паньонко

професор кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»,
доктор філософії у галузі права, доцент

ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА ЗА ПРОЯВ НЕПОВАГИ ДО СУДУ

Найпоширенішим адміністративним проступком, за вчинення якого адвокат притягується до відповідальності є прояв неповаги до суду (ст. 185-3 КУпАП). В українському законодавстві відсутнє легально закріплене поняття «неповага до суду», натомість наявна значна кількість оціночних понять. Крім цього, не вказаний в українському законодавстві як повний перелік діянь, які потрібно кваліфікувати в якості неповаги адвоката до суду, так і переліку ознак, які б надали можливість відмежувати дане діяння від інших подібних діянь (наприклад, обґрунтованої критики адвоката на адресу судді). На підставі цього можна дійти до висновку, що на практиці суддя фактично «самостійно» визначає, які діяння адвоката можуть бути розцінені як неповага до суду, а це, на жаль, не виключає можливих випадків упередженого підходу судді до діянь того чи іншого адвоката, про що наводяться відповідні приклади.

При дослідженні даного адміністративного проступку також вказується на необхідність забезпечити баланс між потребою дотримуватись поважного ставлення до авторитету судової влади та необхідністю, в межах обов'язків адвоката здійснювати захист інтересів його клієнта. Такий баланс забезпечується насамперед дією індемнітету адвоката. Але для забезпечення відповідного балансу така гарантія діяльності адвоката повинна бути не декларативною, а має забезпечувати надійний механізм гарантування діяльності адвоката. Для цього повинні бути чітко зазначені межі процесуальної критики адвокатом діяльності суду та інших учасників процесу. Зокрема, така критика має бути обґрунтованою, вона повинна бути спрямована на припинення неправомірних дій вказаних осіб, та не має супроводжуватися висловлюваннями, які принижують честь та гідність особи, а також стосуватися загальних професійних якостей особи. З цією метою, також на законодавчому рівні повинні бути закріплені норми, які зазначали б, що використання адвокатом будь-яких своїх процесуальних прав не повинно розглядатися в якості неповаги до суду.

На жаль, не позбавлена недоліків й процедура притягнення адвоката до адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду. Так, у всіх процесуальних кодексах містяться норми, відповідно до яких за неповагу до суду винні особи притягуються до відповідальності. Крім цього зазначається, що питання про притягнення особи до відповідальності за прояв неповаги до суду вирішується судом негайно після вчинення порушення, для чого у судовому засіданні із розгляду тієї чи іншої категорії справи оголошується перерва (ч. 3 ст. 162 ЦПК України, ч. 4 ст. 330 КПК України, ч. 4 ст. 74 ГПК України, ч. 2 ст. 134 КАС України). Таке положення процесуальних кодексів, як відмічає О.О. Марченко «не зовсім корелюється» з нормою ч. 2 ст. 277 КУпАП, відповідно до якої така справа повинна розглядатися протягом доби [1, с. 154].